

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἡ Γραμματικὴ τῶν Ἀθηναίων

Εἶπα στὸ τελευταῖο μου ἄρθρον τῆς «Ἐργασίας» (27 Νοεμβρίου) πὺς ἐπὶ ἐνάμισυ χρόνον κανένας ἀπ' ὅσους κατέκριναν τὴ γραμματικὴν μας δὲν ἀπήντησε ἔς τις παρατηρήσεις καὶ ἔς τις ἰδέες, μὲ τις ὁποῖες ἀντέκρουσα ὅλους τοὺς ἰσχυρισμούς τους. Πρῶτος, ἐπὶ «Νέα Ἔστια» τοῦ Δεκεμβρίου, ὁ κ. Η. Βλαστός ἀναλαμβάνει νὰ μοῦ κἀνὴ μὰ ἀπάντησι, στὴν ὁποία ὁμως... ἀποφεύγει ν' ἀπαντήσῃ ἔς τις ἐπικρίσεις μου γιὰ τὴ σχολήν του καὶ γιὰ τὸν ἴδιον. Δηλώνει πρὶν ἀπ' ὅλα πὺς «θὰ ἦταν χαμένος καιρὸς» νὰ συζητήσῃ τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα κάνω λόγον ἐπὶ διάφορα ἔργα μου, δηλαδή τις γῶμας ἑνὸς Meillet, Vendryes, Brunot κτλ., πού ἀνέφερα, καὶ στίς ὁποῖες οἱ φημισμένοι αὐτοὶ γλωσσολόγοι χαρακτηρίζουν ὡς ἄστικες τίς γλώσσες τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἰταλικήν, τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, τὴν γερμανικήν, τὴν γαλλικήν κτλ.

Γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπεκφυγὴν τοῦ αὐτοῦ, ὁ κ. Βλαστός μᾶς πληροφοροεὶ πὺς πέρα πὺς δὲν εἶναι γλωσσολόγος καὶ πὺς ἐπομένως ἀκολουθεῖ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα τοὺς ἐπιστήμονας. Δὲ μᾶς λέει ὁμως ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ γλωσσολόγοι. «Ὅχι βεβαίως οἱ κορυφὲς τῆς γλωσσολογίας στὴ δύσει, οἱ ὁποῖοι, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τις περικοπές τους πού ἀναφέρω, δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰ ζητήματα ἀπλοῖκά ὅπως οἱ μαλλιαροί, οὔτε ὁ δικὸς μας καλύτερος γλωσσολόγος, ὁ κ. Χατζιδάκης, πού πρὸ πολλοῦ κηρύχθηκε ὑπὲρ τῆς γλώσσας τῶν μορφωμένων. Ἄς θυμηθῆ ἄλλωστε ὁ κ. Β. πὺς ὁ καθορισμὸς τῆς γλώσσας δὲν ἔγινε σὲ καμμία χώρα ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς λογοτέχναις. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ καλοὶ γλωσσολόγοι δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ διευθύνουν τὸν καθορισμὸν τῶν γλωσσῶν. Μελετοῦν ἀπλῶς πὺς ἔγινε στὸ παρελθόν καὶ πιστοποιοῦν ὁμοφώνως πὺς οἱ γλώσσες πολιτισμοῦ βασίστηκαν πάντοτε στὸ ζωντανὸ λόγον τῶν μορφωμένων τάξεων.

Ὁ κ. Β. δὲν κάνει μόνον τὸ λάθος νὰ παραδεχθῆ μὲ κάποια δυσδαιμονία τοὺς ἐπιστημονικοὺς νόμους—ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ φιλολογικὸν του αἰσθημα—δὲν τοὺς κατάλαβε σωστά, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπ' ὅσα γράφει πὺς κάτω, πὺς «σὲ μὴ γλώσσα πολιτισμένη, κάθε τύπος καὶ κάθε γράμμα ἀκόμα εἶναι δεμένο μὲ δλάκερον τὸ σύστημα τῆς γλώσσας». Ἡ ἰδέα τοῦ αὐτοῦ εἶναι ὅπως διόλου ἐσφαλμένη. Δὲν ὑπάρχει ἴσια ἴσια γλώσσα πολιτισμοῦ, πού νὰ μὴν ἔχη στοιχεῖα πὺς ἀρχαῖα, λόγια ἢ καὶ ξένα, τὰ ὁποῖα δὲ συμφωνοῦν ὅπως διόλου μὲ τὸ σύστημά της. Φθάνει γιὰ νὰ πεισθοῦμε τὰ σκεφθοῦμε τὸ : Religion, Prozession, Socialismus, Politik, Grammatik, Gymnasium, Professor κτλ. τῆς γερμανικῆς γλώσσας, πού ἔχουν καταλήξει διαφορετικὲς ἀπὸ τίς καθ' αὐτὸ γερμανικὲς λέξεις. Τὸν ἀνώμαλον σχηματισμὸν πολλῶν λέξεων ἰταλικῶν καὶ γαλλικῶν : oeil-oculaire, répondre-responsable, maison-casante, huit-octogénaire, jardin-horticulture, mois-mensuel, καθὼς

καὶ τίς λέξεις : asthme, isthme, ptose, knout κτλ. μὲ τὰ συμπλέγματα γραμμάτων stm, kn, τὸ ἀρχικὸ mt, ξένα στὴ γλώσσα, τὸ gnôme, agnosticisme, πού τὸ gn προφέρεται γν, ἐνῶ στίς λαϊκὲς λέξεις τῆς γαλλικῆς τὸ gn προφέρεται νιο : agneau, peigner κτλ. Βρίσκουμε ἐπίσης στὴ γαλλικὴ γλώσσα τὴ λαϊκὴν γραμματικὸν τύπον, τοὺς ὁποῖους δὲ μεταχειρίζονται οἱ μορφωμένοι : j'avons été, je m'en va vous l' dire κτλ.

Τὸ βασικὸν λάθος τῶν μαλλιαρῶν εἶναι πὺς παραγνωρίζουν τὴν ἀναμφισβήτητην αὐτὴ ἀλήθεια καὶ θεωροῦν δασκαλιστικὰ ὡς «μίγμα» τὸ ζωντανὸν σύνολον πού ἀποτελεῖ ἡ ἄστικὴ μας γλώσσα. Βασίζονται στὴν ἐσφαλμένην αὐτὴ ἀντίληψιν καὶ καταλήγουν ἔτσι στὰ παράξενα πού προτείνει ὁ κ. Β. : νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸ οἰκόπεδον μὲ σπιτόμανδρα ἢ σπιτότοπον, τὸ συνδύζω μὲ τὸ ἄγνωστο σὲ μῆς συνταιριάζω, τὸ λεπτὸς ἄνθρωπος μὲ ψιλὸς ἄνθρωπος κτλ.

Ὁ κ. Β., ἐνῶ ἀποφεύγει μὲ μεγάλη περισκέψην νὰ συζητήσῃ θετικῶς τὴν μαλλιαρωσύνην, παρανοεῖται διότι τὸν ἔκρινε αὐστηρὰ στὸ τελευταῖον μου ἄρθρον. Δὲ μοῦ δίνει ὁμως ἀφορμὴν ν' ἀλλάξω γνώμην καὶ νὰ σχηματίσω τὴν ἰδέαν πὺς ἀναπτύσσει μὲ καλὴ πίστη καὶ μὲ συνέχεια τὰ ἐπιχειρήματά του. Γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ ὅσα εἶπε προηγουμένως γιὰ τοὺς μορφωμένους «νὰ φοβᾶστε τοὺς μορφωμένους» κτλ., ὁ κ. Β. ἀραδιάζει στὸ νέο του ἄρθρον σφάλματα πού ἐγίναν στὴν παγκόσμιον φιλολογίαν ἐκ μέρους μερικῶν συγγραφέων καὶ σχολῶν, καὶ λέει θριαμβευτικὰ : «Καμαρώσετε τὰ κατορθώματα τῶν μορφωμένων». Κοντὰ στίς ἀποτυχίας δὲν ὑπάρχουν ὁμως καὶ οἱ ἐπιτυχίας τῶν μορφωμένων, ἑνὸς Goethe, Dante, Heine, Tolstoj, Renan, Balzac καὶ τόσων πολλῶν ἄλλων πού θὰ κουραζόταν τὸ χέρι νὰ γράψῃ τὰ ὀνόματά τους. Μπορῶ νὰ ὑποθέσω πὺς ὁ κ. Β. ἀγνοεῖ τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς ; Βεβαίως ὄχι, ἀφοῦ εἶναι καὶ αὐτὸς μορφωμένος. Πὺς τοὺς παραμερίζει λοιπόν ; Γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ συμπέρασμα πού τοῦ ἀρέσει ; Πὺς νὰ συμπεράνω τότε ἐγὼ πὺς συζητεῖ σοφὰ, καὶ μὲ εὐλιχρίνεια ; Μὲ τί δικαίωμα συγγέει τίς λέξεις μορφωμένος καὶ σχολαστικὸς ; Γιατί μπερδεύει τίς ἔννοιες ; Τί νόημα ἔχει αὐτό ; Ἄν ἐννοεῖ πὺς στὴ σημερινὴν ἐποχὴ ὅλοι οἱ μορφωμένοι εἶναι ξεπεσμένοι καὶ σχολαστικοί, θὰ ἔπρεπε νὰ προσπαθῆσιν νὰ μᾶς πείσῃ μὲ παραδείγματα. Μὲ τοὺς προχείρους τοῦ ὁμως ἰσχυρισμούς καὶ τὴν ἀοριστολογίαν του δὲ μπορεῖ νὰ πείσῃ κανέναν !

Ὅταν λέῃ πὺς «τὰ μόνον ἔργα πού στέκονται ψηλά στὴν φιλολογίαν μας εἶναι ἐκεῖνα πού γραφήκανε στὴν καθάρια δημοτικὴν», θὰ χρειαζόταν πάλιν νὰ πιστέψω πὺς ξέχασε τὸν Κάλβον, Παπαδιαμάντην, Κονδυλάκην, Σολωμόν, Καβάφην κτλ. . .

Πὺς νὰ μὴ λέω πὺς ἀντιφάσκει, ὅταν γράφει εἰρωνικὰ—καὶ πολὺ ὀλίγον εὐγενικὰ ἂν μᾶς ὑπονοεῖ ἐμᾶς : «δὲν ἔπαθα ἀπὸ τὴν φαντασμαρά πὺς εἶμαι νομοθέτης οὐρανοκατέβητος τῆς γραμματικῆς» καὶ παρακάτω : «οἱ μορφωμένοι δὲ μποροῦν νὰ καταλάβουν πὺς δὲν ἔχουν τὸ

δικαίωμα ν' ἀλλάξουν οὔτε μισὸ γράμμα» κτλ. Μὰ ἂν δὲν ἔχετε «φαντασμάρα πὼς εἰστε νομοθέτης, κύριε Βλαστέ, πὼς νομοθετεῖτε; Καὶ ἀφοῦ οἱ κύριοι μαλλιαροὶ νομοθετοῦν, πὼς δὲ μᾶς ἐπιτρέπετε νὰ ποῦμε πὼς νομοθετοῦν μὲ σχολαστικὸ καὶ ὄχι μὲ καλλιτεχνικὸ, οὔτε μὲ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα, καὶ ὄχι συμφωνῶν μὲ ὅσα ἔχουν κάνει ὅλοι οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν Goethe»!

Ὅταν ρωτῶ τὸν κ. Β., ποῦ θέλει νὰ καταργήσῃ τὸ ὁ ὅποιος, πὼς θὰ διατυπώσῃ τότε καθαρὰ τὸ: *ἡ γυναῖκα γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦσε, τὸ πρόσωπο γιὰ τὸ ὁποῖο ἐνδιαφέρεται*, δὲ μοῦ ἀπαντᾷ καὶ αὐτὴ, παρὰ μόνον ἀναφέρει ἄλλα παραδείγματα καὶ λέει: θὰ πῆτε τὸ ὁ ὅποιος στὶς ἐξῆς φράσεις: Μὰ ἐγὼ δὲν ἔχω πρόγραμμα νὰ μπάσω τὸ ὁ ὅποιος στὴν κάθε φράσι. Ἄν ὅμως ὁ κ. Β. ἐννοεῖ—δὲν τὸ διατυπώνει καθαρὰ—πὼς τὸ ὁ ὅποιος δὲν μπαίνει σὲ φράσεις τοῦ καθημερινῷ βίου, ἀπατάται, γιατί βεβαίως λέμε: *τὰ παιδιά γιὰ τὰ ὁποῖα σοῦ μίλησαν, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀνησυχοῦν*, γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὴ σύγχυσι πὺν γεννάει τὸ: *τὰ παιδιά πὺν σοῦ μίλησαν, πὺν ἀνησυχοῦν*. Ἄς ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὸ ὁ κ. Βλαστός—ἐκτός ἂν τὸ κἀνὴ στὰ γράμματά του, πὺν θὰ δημοσιευθοῦν σὲ ὀλίγο—κι' ἄς μὴν καταφύγῃ σὲ ἄλλα παραδείγματα, ἂν ζητᾷ ἀπὸ μένα νὰ τὸν ἔχω γιὰ εἰλικρινῆ καὶ σοβαρό.

Ἄς μὴν ἀρκεσθῆ ἐπίσης νὰ ἀναφέρῃ μερικὸς στίχους τοῦ Αἰσχύλου πὺν περιέχουν βαρεῖς ἐκφράσεις, ὅταν θῆλῃ νὰ δικαιολογήσῃ τοὺς διθυραμβικοὺς ἐπαίνους πὺν ἔκανε γιὰ τὰ βρωμόλογα τοῦ Shakespeare ἐν συγκρίσει μὲ ἄλλους συγγραφεῖς. Ὁ Pascal δὲν παύει νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τεχνίτες τοῦ λόγου, ἂν καὶ δὲν παρουσιάζονται «βρωμόλογα» στὰ ἔργα του. Ἔτσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαμπροὶ λογοτέχναι.

Πὼς νὰ ἔχω γιὰ σοβαρὸ καὶ συνεπῆ τὸν κ. Β., ὅταν λέῃ: «νὰ φοβῆστε τοὺς μορφωμένους» (Κύκλος, Τόμος Β' ἀρ. 1) καὶ ὕστερα, ὑποχωρῶντας, στὸ ἄρθρον του τῆς «Νέας Ἐστίας»: «κάποτε εἶναι μορφωμένοι οἱ τεχνίτες τοῦ λόγου». Πὼς στέκεται λοιπὸν ἡ πρώτη του φράσις, πρὸ πάντων πὺν οἱ καλοὶ τεχνίτες τοῦ λόγου δὲν εἶναι κάποτε μορφωμένοι, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀπορία πὺν μοῦ γεννοῦν οἱ σκέψεις τοῦ κ. Β. ἐν σχέσει μὲ τὴ φιλολογία: θὰ ἤθελα νὰ τὸν πιστέψω ὅταν διαβεβαιώνει πὼς εἶναι τόσο πολὺ «γαλαντόμος» πὺν «δὲν ξέρει ἀπὸ βραιοῖς, μάλιστα ὅταν ἔχη νὰ κἀνὴ μὲ κυρίες». Μοῦ εἶναι ὅμως δύσκολο νὰ συμβιβάσω αὐτὸ μὲ ὅσα διάβασα τοῦ κ. Β. Μοῦ φαίνεται μάλιστα πὼς ἔχει εἰδικεσθῆ στὴν περιφρονητικὴ προχειρολογία. Χωρὶς νὰ δικαιολογήσῃ μὲ καμμιά συγκεκριμένη παρατήρησι τὴ γνώμη του, ὁ κ. Β. εἶπε πὼς ἡ ἰδέα πὺν μᾶς ὠδήγησε ὅταν κάναμε τὴ γραμματικὴν μας, μᾶς ἤλθε ἀπὸ ἔξω καὶ ἀρχίζει ὕστερα νὰ ἀποκαλεῖ κα' ἐμᾶς καὶ τὶς ξένες κυρίες καὶ τοὺς μορφωμένους φῦρδην-μῖγδην *κεράτους, γραμματιζοῦμενες κοκόνες, μορφωνιούς, κυράδες, κοκονίτσες*. Νομίζω πὼς ἂν

εἶναι πραγματικῶς ἡ πρώτη φορὰ πὺν ὁ κ. Β. «κάνει μιὰ κυρία νὰ θυμῶνῃ», σημαίνει πὼς δὲ συνήνησε παρὰ μόνον πολὺ μαλακὲς κυρίες καὶ πολὺ ὑπομονετικὲς, πὺν δὲν ἤξεραν ἢ δὲν ἤθελαν νὰ τοῦ ἀπαντήσουν.

Οἱ κρίσεις μου, τὶς ὁποῖες οἱ ἀντίθετοί μου βρίσκουν ἀύστηρές, βασίζονται πάντοτε σὲ γεγονότα καὶ τὶς δικαιολογῶ πάντοτε λεπτομερῶς. Αὐτὸ εἶναι δικαίωμα, καὶ μάλιστα καθῆκον ὁσων γράφουν καὶ συζητοῦν. Ἀπεναντίας, οἱ περιφρονητικὲς ἐκδηλώσεις, τὶς ὁποῖες οἱ συγγραφεῖς δὲν κάνουν τὸν κόπο νὰ στηρίζουν σὲ λογικὲς σκέψεις καὶ σὲ παρατηρήσεις, βλάπτουν τὸ γόητρον τῆς φιλολογίας ἐνὸς τόπου. Αὐτὲς εἶναι, πὺν ὄχι μὲ «φουρκίζου»,—κατὰ τὴν πολὺ ὀλίγο εὐγενικὴν ἔκφρασι τοῦ κ. Β.—ἀλλὰ μὲ ἀπελπίζου ὅταν παρουσιάζονται στοὺς ἀντιθέτους μας. Ὁ κ. Β. φαντάζεται πὼς μπορῶ νὰ εἶμαι «πικραμένη» ἀπὸ τὰ λόγια του. Δὲν ἐνδιαφέρομαι τόσο πολὺ γιὰ τὸν φαντὸ μου καὶ δὲ φοβοῦμαι ἀφ' ἑτέρου ν' ἀπαντήσω στὶς κριτικὲς του, οἱ ὁποῖες μάλιστα μὲ βοηθοῦν, διότι μοῦ δίνουν ἀφορμὴ νὰ καταπολεμήσω μπροστὰ σὲ πολλοὺς ἀναγνώστας τὴν ἄποψιν τῶν μαλλιαρῶν. Θὰ ἤθελα ὅμως οἱ ἀντίθετοί μας νὰ γράφουν πῶς προσεκτικὰ καὶ νὰ μὴν προσπαθοῦν νὰ μπαλλώσουν τοὺς ἀπερίσκεπτους ἰσχυρισμοὺς τους καὶ τὶς πρόχειρες καὶ περιφρονητικὲς εὐφρολογίαις τους μὲ σοφιστικὰ συμπεράσματα καὶ μὲ ἐπιτήδειες ὑπεκφυγές.

ΜΑΡΙΑ Π. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ κατάρα τοῦ Ἰώβ

Παραξενεύεται, μὲ διάφορα ἐρωτηματικὰ καὶ ἀπορηματικὰ, ἡ δ. Τούλα Παπαχρονοπούλου (τεῦχος 142 τῆς «Ν. Ἐστίας», σ. 1221) πὺν εἶπα πὼς τὸ «ἀλέσαι» ταιριάζει «περίφημα καὶ γραφικώτατα» στὸ στίγμα τοῦ Ἰώβ. Τὴν πληροφορῶ:

α) Ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία μαρτυροῦνε πὼς τὸ ἄλεσμα στὸ χερόμυλο εἶτανε μιὰ καὶ ἴσως ἡ σκληρότερη ἀγγάρεμα τοῦ σκλάβου. Βλ. πρόχειρα στὴν «Ὀδύσσεια» η 104 καὶ υ 105—120, ὅπου σκλάβες ξεθεώνονται ἀλέθοντας, καὶ τὴν Π. Διαθήκη, Ἐξοδ. ια' 5, Ἐκκλ. ιβ' 3, 4, καὶ μάλιστα Κριτ. ιζ' 21, ὅπου ὁ Σαμφὼν, τυφλωμένος ἀπὸ τοὺς Φιλισταίους καὶ μὲ χάλκινα πεδοῦκλια στὰ πόδια «ἦν ἀλήθων ἐν οἴκῳ τῆς φυλακῆς», καὶ Ἱερσμ. νβ' 11, ὅπου ὁ ἡρωϊκὸς βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, ὁ Σεδεκίας, τυφλωμένος καὶ αὐτὸς καὶ δεμένος μὲ πεδοῦκλια, κλείστηκε στὴ Βαβυλώνα «εἰς οἰκίαν μύλωνος, ἕως ἡμέρας, ἧς ἀπέθανε». Βλ. καὶ τὸ σατιρικὸ τραγούδι γιὰ τὸν ἐπίσκοπο τοῦ Δαμαλά, πὺν τὸν πιάσανε κουρσάροι καὶ τὸν πῆγανε στὴ Μπαρμπαραιά:

«Γύριζε χερόμυλο—κοῖνα τάραπόπουλο».

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰώβ λέγει «γραφικώτατα» τὴ βαρεῖα κατάρα (ὄλο τὸ Κεφ. ΛΑ': «ἂν ἔκαμα αὐτὸ καὶ αὐτὸ, νὰ πάθω αὐτὰ καὶ αὐτὰ») νάκούσῃ καὶ τὴ γυναῖκα του, τὴν ἀρχόντισσα, σκλάβια νάλέθῃ σὲ ξένο σπιτι. Κ' ἔτσι τὰ μεταφρασμένα κείμενα, τὰ κριτικώτερα 6 ἢ 7 πὺν